

lezing terzijde legt, stelt tevreden vast dat hij een prachtig, mondiaal panorama van de negentiende eeuw heeft voorgeschoteld gekregen.

Martijn Lak

Universiteit Leiden / De Haagse Hogeschool

Dennie Oude Nijhuis, *Labor Divided in the Post War European Welfare State. The Netherlands and the United Kingdom*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2013), 251 p. ISBN 978-1-107-03549-2

'Welfare state development progressed depending on the willingness of labor associations to redistribute income and risk within the labor category'. Deze zin uit het slothoofdstuk (p. 209) vat de centrale these van dit boek samen : welvaartsstaten konden zich verder ontwikkelen op voorwaarde dat de werknemers bereid waren tot herverdeling binnen de eigen groep. De mate waarin dit gebeurt is functie van de structuur van de vakbeweging : industrievakbonden zijn meer geneigd tot herverdeling dan *craft unions*. Omdat Nederland vakbonden heeft van het eerste type en Groot-Brittannië van het tweede, biedt de Nederlandse welvaartsstaat een betere bescherming voor de werknemers met een lager loon dan de Britse.

Dit boek vergelijkt de ontwikkeling van de welvaartsstaat sinds de bevrijding tot de jaren 1980 in Nederland en Groot-Brittannië voor vier sub-sectoren van de sociale zekerheid : de oudedagsvoorzieningen, de werkloosheidsverzekering, de uitkering voor arbeidsongeschikten en gehandicapten ('WAO') en systemen die vervoegde uittreding (voor het bereiken van de pensioenleeftijd) uit de arbeidsmarkt vergemakkelijken. In deze stelsels speelt herverdeling een belangrijke rol en zijn dus het best geschikt om de stelling van de auteur te toetsen. De deeltakken worden in verschillende hoofdstukken comparatief geanalyseerd. Deze thematische hoofdstukken worden voorafgegaan door twee inleidende hoofdstukken over de rol van de arbeidersbeweging in de ontwikkeling van de welvaartsstaten en de structuren van de vakbeweging.

De argumentatie is goed te volgen : het boek is logisch, bijna piramidaal opgebouwd. In de hoofdstukken over de oudedagsvoorzieningen en de werkloosheidsverzekering worden de basiselementen aangebracht, die op een meer gesofisticeerde wijze worden toegepast op de domeinen van de vergoedingen aan gehandicapten en vervoegde uittredingsregelingen. Deze werkwijze laat toe de argumentatie steeds te verfijnen en verder toe te spitsen.

Niet alleen wat structuur en presentatie betreft is dit boek zonder meer geslaagd te noemen, dat geldt ook voor de empirische onderbouw en de integratie in de bestaande literatuur. De auteur kiest positie in het internationale debat over de

ontwikkeling van de welvaartsstaat: anders dan de recente literatuur die focust op de rol van de werkgevers kijkt Dennie Oude Nijhuis naar de vakbeweging, niet omdat hij daar, zoals in de oudere werken de drijvende kracht ziet achter de ontwikkeling van de welvaartsstaat, wel om de verschillen te verklaren in de ontwikkeling tussen de nationale staten. Hij komt, zoals aangegeven uit bij de structuur van de vakbonden en de mate waarin die herverdeling binnen de werknemersgroep en solidariteit van de beter betaalden met de minder goed betaalden faciliteerde. De verklarende kracht is toe te schrijven aan het feit dat op die manier de lasten voor het grootste deel werden gedragen door de werknemersgroep (bij voorbeeld door het laten meebetalen voor het verzekeren van een risico waaraan men weinig is blootgesteld of het invoeren van loongrenzen die ertoe leiden dat iemand veel bijdragen betaalt maar lage uitkeringen ontvangt).

Omdat de Nederlandse vakbonden industrievakbonden zijn kan die solidariteit worden georganiseerd en is de welvaartsstaat er genereuzer en meer egalitair dan in Groot-Brittannië waar de TUC het veel lastiger heeft om op te komen voor de laagst betaalden en er vaak wordt geopteerd voor minimale *flat-rate* regelingen aangevuld met private verzekeringen (voor wie daar de middelen voor heeft). Een bijkomend verklarend element is dat de Nederlandse vakbonden, meer dan de Britse, bereid waren om looneisen te matigen om sociale zekerheidsregelingen mee te financieren. Dit bracht de werkgevers tot meer toegeeflijkheid omdat de betere regelingen hen minder kostten of de overheidsfinanciën niet zouden belasten. Ondanks de focus op de vakbeweging verliest de auteur nooit (en volkomen terecht) de werkgevers uit het oog: het onderzoek besteedt aan beide groepen aandacht. Dat blijkt ook uit het empirische fundament van het boek. Naast literatuur heeft de auteur uitgebreid archiefonderzoek verricht in de archieven van vakbonden en werkgeversorganisaties, maar ook van overlegorganen waar beide groepen met elkaar in contact kwamen of in archieven van overheidsdiensten die bevoegd waren voor de sociale zekerheid.

Bijzonder verdienstelijk is de combinatie van bronnenonderzoek met het gebruik van concepten uit de sociale wetenschappen: de auteur gaat permanent in dialoog met sociale wetenschappers, 7 maakt gebruik van hun theoretische inzichten of stelt die op basis van zijn onderzoek net in vraag.

Hoewel de argumentatie van dit vernieuwende onderzoek overtuigt, kunnen enkele kanttekeningen worden gemaakt. De eerste is een paradox: hoewel de auteur de focus verschuift van patroons naar vakbonden toont zijn onderzoek net de dominante positie aan van de werkgevers in het debat over de welvaartsstaat: geeft de analyse niet aan dat de vakbeweging, wanneer ze de welvaartsstaat wilden uitbreiden, zich best meegaand opstelt tegenover de werkgevers door via de herverdeling de rekening van de betere regelingen door de werknemers te laten betalen?

Geeft dit niet aan dat althans op een aantal punten de uitbreiding van de welvaartsstaat diende te worden afgedwongen van de werkgevers?

Een kwestie die wat weinig uit de verf komt, vooral voor Nederland, zijn de interne breuklijnen binnen de werkgeversgroep. De Nederlandse werkgevers stonden niet altijd op één lijn in discussies over concrete dossiers. Er bestonden verschillende (verzuilde) interprofessionele patronale organisaties naast elkaar, maar de breuklijnen liepen niet steeds volgens deze organisaties, zo kan men afleiden uit bepaalde discussies. De vraag of hier een sector of regiospecificiteit aan ten grondslag lag en of er sprake was van een algemeen patroon wordt niet gesteld of beantwoord.

Deze kanttekeningen doen nauwelijks afbreuk aan de kwaliteiten van dit werk dat vele nieuwe vragen en discussiepunten opwerpt waar we in het korte bestek van een recensie jammer genoeg niet op kunnen ingaan.

Dirk Luyten

CEGESOMA/Universiteit Gent

Anna Cento Bull and Philip Cooke, *Ending Terrorism in Italy* (London: Routledge, 2013) 245 p. ISBN 978-0-415-60288-4

Since 9/11 different forms of terrorism have returned to be in the centre of scholarly and intellectual attention. Numerous books have been written about both contemporary and historical violent contestations of the state in the last years. At a first glance *Ending Terrorism in Italy* by Anna Cento Bull and Philip Cooke published in the series 'Studies in Extremism and Democracy' seems to be just another addition to this growing literature. Upon closer inspection, however, it becomes evident that *Ending Terrorism* is different in that it attempts to conceptualize the way Italy tried to bring an end to terrorism. Having largely been considered a historical phenomenon (the last violent terrorist acts in Italy have taken place more than 20 years ago), it demonstrates to what extent Italian terrorism is still at the centre of political and social debate. By including both the perspectives of the victims and their relatives as well as the one of the former terrorists, it attempts to analyse both processes of de-radicalization and questions of reconciliation, truth and justice from the widest possible angle.

The book is divided into two main parts. After a short introduction that tries to give an overview of the explanations of the phenomenon of Italian terrorism, Part I 'Ending the violence' examines both collective and individual processes of disengagement. It analyses on the one hand the parliamentary process leading to the reform of the prison system and the legislation of the 1980s and on the other hand the way this has been experienced by former left- and right-wing terrorists. Basing